

dring af Napoleon for at fremskynde en Indblanding til Fordeel for os...« (s. 87).

Brevene fra Hilmar Finsen er i starten sorgløse. Han spiser dagligt sammen med officerer, og et tilbagevendende tema er officersmessens ikke ringe menu. De vedvarende bombardementer (fra Broager) tages med relativ ro, på trods af de skader, de gjorde på byen, og de enkelte dødfald, de afstedkom. Efter 1. april skifter brevene karakter. Frem til 18. april ruinerede et intensivt preussisk bombardement en stor del af Sønderborg by og fik hovedparten af indbyggerne til at flygte. Sønderskydningen kan også ses af et fotografi (s. 61), en af bogens gode illustrationer. Finsens optimistiske tone fra de første breve forsvandt således hurtigt. Fjenden – der altid omtales »han« – var overlegen i artilleri, og »han« var for stor en kujon til at gå i åben kamp. I stedet ville han bruge sin overlegenhed til at skyde de danske skanser i sænk. »Perfidi«, skriver Finsen til sin kone. Finsen skriver også, at de fleste på stedet, i modsætning til Krigsministeriets ordre om at holde Dybbøl til det sidste, fandt det klogere at trække sig tilbage til Als. Som Finsen så det, var Dybbøl i praksis tabt i dagene efter midten af april. Den 17. melder han, at det ikke vil kræve meget af fjenden at løbe den over ende. Alligevel skulle den altså holdes. Den 18. foretog fjenden stormløb, hvis forløb og resultat – Dybbøls fald – beskrives i flere breve, hvori soldaternes demoralisation og Krigsministeriets tvivlsomme dispositioner er tilbagevendende temaer.

Dette er brevvekslingens dramatiske højdepunkt, som hurtigt skiftes ud med mere dagligdags meddelelser og bekymringer, og selvfølgelig, især i de første dage efter stormen på Dybbøl, meddelelser om sårede, døde og efterladte i bekendtskabskredsen – det var ikke få. Finsen giver løbende underretninger om krigshandlinger, ofte ledsa-

get af vurderinger af det videre forløb og mere spredt af fredsforhandlingerne. I adskillelsen har det øjensynligt været vigtigt at bekræfte kærligheden og det positive samliv. Det sker igen og igen i brevene, især fra slutningen af april og et stykke ind i maj, men ellers jævnligt frem til slutningen af juni, hvor brevvekslingen ophører. »Ellers intet nyt«, som Hilmar Finsens standardbemærkning lyder i brevene efter Dybbøl. Han genoptager menubeskrivelserne, ligesom Olufa de mange visitter. Det dagligdags kommer forbløffende hurtigt og meget i forgrunden.

Hilmar Finsen opholdt sig i København i krigens sidste etape, da preusserne i juli indtog Sønderborg og Als, for at deltage i rigsrådets forhandlinger. Der findes således slet ikke breve fra denne del af krigen. 1865 blev han stiftamtmand på Island og 1884 indenrigsminister i Estrups regering. Det fremgår af det korte efterskrift om ægteparret Finsen efter 1864. Bogen er endvidere forsynet med en kortfattet, indledende beskrivelse af fundet af brevene, udgivelsesprincipper og en præsentation af de to brevskrivere. Alt sammen er skrevet af Inge Adriansen, der står bag udgivelsen. Det er en flot og gennearbejdet bog, der som nævnt har gode illustrationer og dertil oplysende kort (hvoraf to er lagt i som løsblade).

Claus Møller Jørgensen

Karsten Kjer Michaelsen: *Danskerne på prærien. En beretning om Dannebrog, Dannevirke og Nysted i Howard County, Nebraska, USA.* (Odense Bys Museer og Odense Universitetsforlag, 1997). 155 s., 150 kr.

Værket er blevet til i forbindelse med udstillingen »Danskerne på prærien,« som i 1997 indgik i Odense Bys Museers række af særudstillinger over temaet: mødet mellem menneske og natur. Bo-

gen fortæller i ord og billeder historien om de tre præriebebyggelser Dannebrog, Dannevirke og Nysted, der i de tidlige 1870'ere blev grundlagt af danske indvandrere i Howard County i Nebraska. I den første af bogens fire læste og underholdende dele oprulles de tidlige danske og dansk-amerikanske tilflytteres visioner. Drømmen om via et aktieselskab at foretage organiserede opkøb af jernbanejord og derved skabe et sammenhængende lille Danmark på prærien med flere tusinde indbyggere blev ganske vist ikke til noget; men ca. 600 personer af dansk baggrund flyttede alligevel til området i løbet af det første tiår, idet de fleste lod sig lokke af de gratis jordlodder på hver 65 hektar, som Homesteadloven af 1862 tilbød dem.

I bogens anden del kommer forfatteren ind på det egentlige hovedtema: mødet mellem menneske og natur. Her skildres i en række korte kapitler pionerernes levevilkår: deres første primitive boliger (jordhuler og tørvehuse), natur-elementernes rasen, konkurrencen med indianerne og kvægavlerne om jorden, dødens rigelige høst blandt nybyggerne, kvindernes kamp mod ensomhed, hjemve og i sidste instans sindssyge. Mod pionerfasens afslutning blev det af afgørende betydning for bebyggelsernes fremtid, om de fik direkte kontakt med det ekspanderende jernbanenet. Det gjorde kun Dannebrog, der således kom til at opleve en større økonomisk vækst end Dannevirke og Nysted; sidstnævnte enklave fremtræder i dag som en spøgelsesby.

I tredje del af bogen diskuteres de danske immigranternes splittelse mellem den gamle og den nye verden og forsøget på at bevare en del af »danskheden« gennem etableringen af dansk-amerikanske kirker, folkehøjskoler og aviser. I bogens afsluttende del føres historien om de tre danske bebyggelser op til vor tid, dels i et langt kapitel, der be-

retter om selve det historiske forløb, dels i to kapitler, der belyser nogle dansk-amerikanske familiers skæbne.

Danskerne på prærien udfylder sin primære funktion som udstillingsbog fint. Bogen fremtræder smuk med sine 165 illustrationer, hvoraf ikke mindst de mange fotografier af pionertidens primitive boliger er spændende. På sin vis fungerer også selve teksten som en art udstillingsbillede, dels i kraft af de mange portrætter, der tegnes af enkeltindivider, dels i kraft af den overordentligt store plads, der vies de skriftlige kilder. I nogle kapitler udgør kildecitater op mod halvdelen af teksten, i enkelte endnu mere: De kommer således nærmest til at fremstå som udstillingsgenstande. Generelt er der en rimelig korrespondance mellem tekst og billeder, dog med visse undtagelser. Kapitlet »To sprog« indledes således med et helsides-fotografi (s. 78) af et anonymt trusselsbrev, som blev sendt til nogle danske indvandrere, der flagede med Dannebrog ved deres kirke; brevet diskuteres imidlertid ikke i teksten, og dets repræsentativitet får således stå hen i det uvisse.

Man skal imidlertid ikke regne med at finde dybsindige historiske analyser i dette værk, endsige en kobling til den omfattende litteratur om amerikanske etniske enklaver, der er blomstret op inden for de sidste to årtier (f.eks. figurerer Jette Mackintoshs bog *Danskerne i Midtvesten* ikke på litteraturlisten). Bogen handler snævert om livet netop blandt dansk-amerikanerne i Dannebrog, Dannevirke og Nysted. Dette er vel i orden, bogens primære funktion som en museumsudstillings forlængede arm taget i betragtning. Alligevel forekommer den historiske analyse på visse punkter for overfladisk. I diskussionen af kirkelige forhold kommer således Kjer Michaelsen ganske vist ind på den vigtige opdeling af dansk-amerikanerne i en grundtvigiansk og en indremissionsk

lejr i slutningen af forrige århundrede; men analysen når ikke meget dybere end til en konstatering af, at splittelsen i to selvstændige dansk-amerikanske kirkesamfund »virker helt grotesk i dag« (s. 90). Og så hævder forfatteren i øvrigt fejlagtigt (s. 92), at de to kirkeretninger blev sammenlagt et halvt århundrede senere, selv om de i de tidlige 1960'ere rent faktisk blev optaget i hver sin amerikanske kirkeorganisation (nemlig henholdsvis The Lutheran Church in America og The American Lutheran Church). I sin analyse af det centrale begreb national identitet forekommer forfatteren vag. Han skriver således (s. 133), at »Udvandrerne efterkommere er 100% amerikanere, men de danske rødder fremdrages og bruges til at definere identitet med«. Desværre forklarer han ikke, hvad han mener, forholdet er mellem det at være amerikaner og det at skabe identitet. Endnu mere vag, grænsende til det selvmodsigende, bliver Kjer Michael-

sen i sin vurdering af dansk-amerikanernes økonomiske skæbne i de undersøgte bosættelser. På den ene side hævder han (s. 135), at »Generelt betragtet klarede danskerne i Howard Co. sig godt,« idet han som belæg for denne påstand henviser til en dansk-amerikansk pioners erindringer (uanset hvor lokalpatriotisk farvede disse måtte være); men lige herefter konstateres det, at drømmen om familiegården glippede for mange af disse mennesker, selv om der dog var *undtagelser* fra dette uheldige mønster.

Danskerne på prærien fungerer således som en smuk udstillingsbog, der giver en levende og underholdende beretning til et bredt publikum om netop de personer af dansk baggrund, der tog til Dannebrog, Dannevirke og Nysted i Nebraska. En dyberegående historisk analyse skal man til gengæld ikke regne med at finde.

Jørn Brøndal

DET 20. ÅRHUNDREDE

Hans Neerbek: *Ridder uden kors. Aage Westenholtz og Danmarks forsvar*. (Odense Universitetsforlag, 1997). 192 s., 225 kr.

Aage Westenholtz (1859-1935) skabte sig i årtierne omkring 1900 en formue i Siam – dette er ikke med i bogen; men formuen gav ham mulighed for at ofre mange penge på dansk forsvar. Dette og Westenholtz' agitation i forsvarspolitikken navnlig i tiden op til og under 1. Verdenskrig er nærmest bogens emne. I kraft af pengene etablerede Westenholtz et mindre korps af frivillige, især udstyret med rekylgeværer og motorcykler, der opløstes i 1919. Hans for-

svarspolitiske agitation – offentligt og i privat korrespondance med officerer – optager med lange gengivelser af artikler og breve den største del af bogen, der er ret episodisk og lidet struktureret, hvad i øvrigt også kendetegnede Westenholtz' virke.

Selve »Korps Westenholtz«' historie er skildret flere steder, og den forsvarspolitiske side af Westenholtz' liv havde ikke så megen indflydelse på udviklingen, at det synes at kunne bære en selvstændig bog, der imidlertid kan tjene til at modvirke en vistnok udbredt forestilling om, at den faktisk betød noget.

Vagn Dybdahl